

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

ГУК Інна Павлівна

УДК 378.14:61

**САМООРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ**

13.00.09 – теорія навчання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Харків – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Попова Олена Володимирівна,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
професор кафедри загальної педагогіки
і педагогіки вищої школи.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Малихін Олександр Володимирович,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
завідувач кафедри романо-германських мов
і перекладу;

кандидат педагогічних наук
Долгопол Олена Олександрівна,
Харківська медична академія
післядипломної освіти,
старший викладач кафедри педагогіки,
філософії та мовної підготовки.

Захист відбудеться 15 лютого 2017 року о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.053.04 у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди за адресою: вул. Алчевських, 29, ауд. 216, м. Харків, 61002.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди за адресою: вул. Валентинівська, 2, ауд. 214-В, м. Харків, 61168.

Автореферат розісланий 12 січня 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. А. Штефан

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Забезпечення закладів охорони здоров'я України кваліфікованими кадрами є одним із важливих чинників, що впливає на якість надання медичної допомоги населенню. Сучасні тенденції розвитку вищої медичної освіти зумовлюють необхідність науково-обґрунтованих змін у розв'язанні проблем навчання майбутніх медичних працівників, у тому числі медичних сестер.

Майбутня медична сестра, відповідно до сучасних вимог, із метою підвищення ефективності праці має бути підготовлена до активної, творчої, професійної та соціальної діяльності, яка б сприяла прогресу суспільного розвитку, уміти самостійно вдосконалювати свої знання, систематизувати інформацію в процесі самоосвіти та самоаналізу, аналізувати ситуації, що виникають у процесі трудової діяльності. Про це наголошується в «Концепції розвитку охорони здоров'я населення України» (2000 р.), «Концепції розвитку вищої медичної освіти в Україні» (2008 р.) та інших державних документах, що регламентують діяльність вітчизняних медичних закладів освіти.

Із цього випливає, що одним із пріоритетних завдань навчання студентів медичних коледжів є формування особистості майбутнього фахівця – суб'єкта навчальної діяльності, який уміє планувати діяльність, успішно навчатися, аналізувати власні досягнення, викорінювати недоліки, тобто здатний до самоорганізації власної навчально-пізнавальної діяльності. Саме в процесі самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студент усвідомлює й формує внутрішню мету, ураховує та виробляє ставлення до зовнішніх цілей і впливів, у результаті чого вони набувають для нього внутрішньої значущості. Це дає йому можливість надалі здійснювати вибір поведінки, визначати ступінь активності у відповідних практичних діях для реалізації навчальних цілей. Отже, у процесі самоорганізації студентами навчально-пізнавальної діяльності в них формуються вміння й особистісні якості, які забезпечують якість навчання майбутніх фахівців.

Проте результати проведеного пілотажного дослідження, у якому брали участь 538 студентів медичних коледжів і 137 викладачів, дають підстави для висновку про досить низький рівень самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців. Так, 64 % студентів не володіють уміннями цілепокладання, 58 % відчують труднощі в плануванні навчально-пізнавальної діяльності і лише 26 % респондентів уміють раціонально розподіляти час для підготовки до занять, тільки для 32 % майбутніх фахівців зафіксовано достатній рівень сформованості загальнонавчальних умінь. Отримані дані актуалізують проблему підвищення ефективності самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів.

Питанням удосконалення процесу навчання студентів вищих медичних навчальних закладів присвячено праці багатьох науковців (Л. Артемчук, О. Долгопол, Т. Котенко, Т. Кудрявцева, К. Куренкова, Т. Лебединець, В. Подрушняк, Н. Стучинська, Т. Темерівська, Я. Цехмістер, Т. Чернишенко, О. Якиміва, С. Яцюк та ін.). Проблема самоорганізації навчальної діяльності учнів і студентів досліджувалась у таких аспектах: організація самостійної роботи

студентів (С. Амірова, А. Беляєва, Н. Коряковцева, О. Малихін, Г. Михайленко, П. Підкасистий, І. Шимко); формування раціональної навчальної діяльності (Н. Рибаківа); взаємозв'язок самоорганізації та мотивації навчальної діяльності (Г. Коган); формування культури самоорганізації (Г. Гмизіна); взаємозв'язок самоорганізації та самоконтролю (Я. Устинова); кореляційний зв'язок компонентів самоорганізації з успішністю (О. Ішков); формування прийомів самоорганізації (В. Львович). Певною мірою питання самоорганізації студентів навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів висвітлено в дослідженнях О. Коваленко (формування самостійності молодшого медичного персоналу в процесі фахової підготовки в медичних коледжах) та І. Черемісової (виховання організованості студентів медичного коледжу в навчально-виховному процесі).

Аналіз наукових праць з означеної проблеми дає підстави свідчити, що на сьогодні чимало її аспектів ґрунтовно осмислені науковцями. Проте проблема самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів не була предметом спеціального вивчення.

Актуальність зазначеної проблеми зумовлюється виявленими під час дослідження *суперечностями* в педагогічній теорії та практиці сучасних медичних коледжів, зокрема:

- між об'єктивною потребою суспільства у висококваліфікованих медичних працівниках, здатних до самоосвіти й самовдосконалення, і недостатнім рівнем самоорганізації студентами своєї навчально-пізнавальної діяльності в сучасних медичних коледжах;

- між визнанням значущості для підвищення якості навчання самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів і недостатньою теоретичною й методичною розробкою означеної проблеми в педагогіці;

- між дидактичними можливостями самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів для підвищення ефективності навчального процесу та відсутністю обґрунтованої педагогічної технології її забезпечення в сучасних медичних коледжах.

Актуальність, недостатнє теоретичне вивчення проблеми та необхідність подолання зазначених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: **«Самоорганізація навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Тема дисертації є складовою частиною комплексної програми науково-дослідної роботи кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Підвищення ефективності навчально-виховного процесу в середніх загальноосвітніх та вищих педагогічних закладах» (РК № 200199004104). Тему дослідження затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 2 від 27 квітня 2007 року) й узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології України (протокол № 10 від 23 грудня 2008 року).

Мета дослідження – виявити вплив науково обґрунтованої й експериментально

перевірених технологій педагогічного забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів на якість навчання майбутніх медичних фахівців.

Відповідно до мети дослідження були сформульовані такі основні **завдання**:

1. З'ясувати суть самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів.
2. Визначити структурно-змістові особливості самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів.
3. Уточнити критерії й показники ефективності самоорганізації студентами навчально-пізнавальної діяльності.
4. Розробити, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити технологію педагогічного забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів.

Об'єкт дослідження – навчально-пізнавальна діяльність студентів медичних коледжів.

Предмет дослідження – технологія педагогічного забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів.

У процесі дослідження зроблено **припущення** про те, що якість навчання студентів медичних коледжів підвищиться, якщо забезпечити самоорганізацію навчально-пізнавальної діяльності майбутніх медичних фахівців особистісно-орієнтованою технологією, яка включає такі етапи: 1) *діагностико-моделювальний*, який передбачає діагностику індивідуальних особливостей і навчальних можливостей майбутніх фахівців для складання індивідуальних траєкторій навчання та вироблення індивідуальних стратегій роботи зі студентами; відбір навчально-методичного інструментарію (форм, методів, засобів) реалізації подальших етапів технології забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів; 2) *стимульовально-настановний*, що спрямований на формування професійно-навчальної мотивації студентів, позитивно-активного ставлення студентів до самоорганізації власної навчально-пізнавальної діяльності; 3) *когнітивно-процесуальний*, який передбачає оволодіння студентами знаннями й уміннями, необхідними для реалізації самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності; 4) *праксеологічний*, на якому студенти здійснюють самоорганізацію навчально-пізнавальної діяльності; 5) *рефлексивно-коригувальний*, що передбачає корекцію самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів на підставі оцінки викладачами й самооцінки студентами результативності запровадженої технології.

Для вирішення поставлених завдань було використано комплекс **методів дослідження**:

- *теоретичних*: аналіз, узагальнення, систематизація філософських, психолого-педагогічних праць вітчизняних і зарубіжних авторів із порушеної проблеми з метою визначення суті основних понять дослідження, обґрунтування особистісної технології забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів та уточнення критеріїв і показників ефективності самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів;

- *емпіричних*: діагностичні (анкетування, опитування, бесіди, контрольні

роботи, тестування), обсерваційні (пряме, побічне, включене спостереження, ретроспективний аналіз власної педагогічної практики), прогностичні (експертні оцінки, узагальнення незалежних характеристик), праксиметричні (аналіз продуктів навчально-пізнавальної діяльності студентів, аналіз передового педагогічного досвіду); педагогічний експеримент для виявлення ефективності реалізації педагогічної технології забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів;

- *статистичних*: методи математичної статистики для обробки експериментальних даних, доведення вірогідності результатів експериментального дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

- *уперше* обґрунтовано й експериментально перевірено особистісно-орієнтовану технологію педагогічного забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів, яка (технологія) реалізується за *діагностико-моделювальним* (діагностика індивідуальних особливостей і навчальних можливостей майбутніх фахівців для складання індивідуальних траєкторій навчання та вироблення викладачами індивідуальних стратегій роботи зі студентами, відбір навчально-методичного інструментарію реалізації подальших етапів технології забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів); *стимульовально-настановним* (формування професійно-навчальної мотивації студентів, позитивно-активного ставлення студентів до самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності); *когнітивно-процесуальним* (оволодіння студентами знаннями й уміннями, необхідними для здійснення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності); *праксеологічним* (безпосередня самоорганізація навчально-пізнавальної діяльності студентів); 5) *рефлексивно-коригувальний* (корекція самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів на основі оцінки викладачами й самооцінки студентами результативності запровадженої технології) етапами;

- *уточнено*: 1) суть поняття «самоорганізація навчально-пізнавальної діяльності» студентів як свідомої діяльності майбутніх фахівців, пов'язаної з уміннями організувати себе в процесі навчання, яка проявляється в цілеспрямованості, активності, усвідомленій мотивації, плануванні своєї діяльності, самостійності, швидкості прийняття рішень і відповідальності за них, критичності оцінки результатів своїх дій, почутті обов'язку; 2) зміст структурних компонентів самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів (мотиваційно-цільового, організаційно-проектного, операційно-виконавчого, оцінно-регулятивного); 3) критерії (психологічний, особистісний, компетентнісний) і показники ефективності самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів;

- *подальшого розвитку* набули форми й методи стимулювання студентів до самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності, форми й методи оволодіння майбутніми фахівцями вміннями самоорганізації (вправи, тренінги, рефлексивний полілог).

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому,

що технологія педагогічного забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів експериментально перевірена, що вможливило її широке впровадження в практику медичних коледжів.

Матеріали дослідження *впроваджено* в навчальний процес Медичного коледжу Харківського національного медичного університету (довідка № 35 від 04.04.2016), Комунального закладу охорони здоров'я Харківський медичний коледж № 2 (довідка № 41 від 06.05.2016), Комунального закладу охорони здоров'я «Куп'янський медичний коледж ім. Марії Шкарлетової» (довідка № 1-169 від 28.04.2016).

Теоретичними положеннями та практичними напрацюваннями *можуть* *послугуватися* викладачі під час проведення аудиторних і позааудиторних занять зі студентами, розробці навчальних програм, створенні навчальних посібників; студенти в процесі самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності. Матеріали дослідження *доцільно використовувати* в процесі підвищення кваліфікації медичних працівників.

Апробація результатів дослідження здійснювалася через публікацію матеріалів дисертації, а також у виступах на міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-практичних конференціях, а саме: «Принципи інтеграції кредитно-модульної та мультимедійних технологій навчання в умовах входження вищої школи України в європейський освітній простір» (Харків, 2008), «Кредитно-модульна та модульно-рейтингова системи організації навчального процесу в коледжах і технікумах. Стан. Проблеми. Перспективи» (Харків, 2008), «Сучасні педагогічні технології в системі підготовки молодших медичних спеціалістів» (Харків, 2010), «Шляхи формування якості професійної підготовки молодшого медичного спеціаліста і бакалавра в контексті реформування медичної освіти» (Куп'янськ, 2011), «Сучасні ефективні технології навчання – запорука якісної підготовки молодших спеціалістів» (Харків, 2012), «Організація навчального процесу студентів з різними кваліфікаційними рівнями підготовки в ХНМУ» (Харків, 2013), «Організація навчально-виховного процесу у ВМ(Ф)НЗ I-II рівнів акредитації Харківського регіону в контексті реформування галузі охорони здоров'я» (Харків, 2013), «Проблеми та завдання щодо організаційно-методичного забезпечення діяльності циклових комісій, відділень та інших навчально-виховних підрозділів коледжів і технікумів» (Харків, 2013), «Удосконалення навчання іноземних мов як запорука забезпечення якості підготовки молодших спеціалістів та їх конкурентоспроможності на ринку праці» (Харків, 2014), «Професійно-творча і духовна самореалізація особистості в евристичній освіті» (Суми, 2015).

Основні положення й результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи, звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (2012-2016 рр.).

Публікації. Основні положення дослідження відображені в 16 одноосібних публікаціях, із них: 8 – статті в провідних наукових фахових, міжнародних періодичних і наукометричних виданнях, 8 – тези доповідей на наукових конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків

до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. У тексті міститься 21 таблиця (на 11 сторінках), 3 рисунки (на 2 сторінках), 15 додатків (на 34 сторінках). Загальний обсяг дисертації – 247 сторінок (обсяг основного тексту – 177 сторінок). Список використаних джерел містить 423 найменування, із них 15 іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми та її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, методи дослідження, розкрито наукову новизну й практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження отриманих результатів.

У першому розділі **«Самоорганізація навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів як психолого-педагогічна проблема»** на основі вивчення сучасних наукових праць розкрито суть самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів; визначено структурно-змістові особливості самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів; теоретично обґрунтувати технологію забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів.

У дисертації *навчально-пізнавальна діяльність* (НПД) студентів розглядається як процес усвідомленого засвоєння знань, оволодіння вміннями та навичками, який базується на позитивній професійно-навчальній мотивації.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури (О. Ішков, Г. Коган, Я. Устинова) розкрито роль самоорганізації НПД студентів для забезпечення її ефективності.

У процесі наукового пошуку з'ясовано, що в широкому розумінні самоорганізацію розуміють як процес, у перебігу якого створюється, відтворюється або вдосконалюється організація складної динамічної системи; як упорядкування будь-яких елементів, що зумовлене внутрішніми чинниками, без зовнішнього впливу (С. Амірова, Г. Михайленко, П. Підкасистий та інші).

Філософська концепція самоорганізації базується на вченні про внутрішні джерела розвитку матерії й містить у собі визначення основних понять теорії самоорганізовувальних систем, співвіднесення їхнього філософського змісту з діалектичними принципами матеріальної єдності змісту, саморозвитку, причинності, єдності детермінованості та свободи, співвіднесення внутрішнього та зовнішнього. До властивостей самоорганізації відносять цілеспрямованість, розумність, активність.

Вивчення наукової літератури з проблем дослідження (С. Амірова, С. Кульневич, Н. Рібакова, Л. Рибалко, С. Смирнов та інші) дає підстави стверджувати, що самоорганізація тісно пов'язана з психологічними особливостями особистості, які акумулюються в такому понятті, як «Я»-концепція. Самоорганізація стоїть в одному ряду з такими структурними елементами «Я»-концепції, як: самоактуалізація, самоаналіз, самовиховання, самостереження, самовладання, самовизначення, самоосвіта, самоконтроль, саморегуляція, самооцінка,

самопізнання, самореалізація.

З'ясовано, що в педагогічних дослідженнях поняття «самоорганізація» пов'язується передусім з уміннями особистості організовувати себе, свою діяльність і поведінку, що виявляється в цілеспрямованості, активності, обґрунтуванні мотивації, плануванні дій, швидкості прийняття рішень і відповідальності за них.

Вивчення наукової літератури дає підстави виокремити чотири основні підходи до розуміння самоорганізації: *особистісний* (С. Кульневич, А. Кирилова, Т. Новаченко та інші), *діяльнісний* (О. Устинова, В. Львович, О. Ішков та інші), *особистісно-діяльнісний* або *інтегральний* (К. Абульханова-Славська, С. Амірова, О. Логвінова, Н. Рібакова та інші) та *технічний* (М. Реунова, О. Штепа та інші).

Відповідно до *особистісного підходу* самоорганізацію розуміють як уміння, що базується на якостях особистості, які утворюють або детермінують таку психологічну якість, як організованість. При цьому акцентується увага на усвідомленні учасниками навчального процесу внутрішніх ресурсів – особистісних структур свідомості: критичність, мотивування, рефлексія тощо. Представники *діялісного підходу* розглядають самоорганізацію як процес, що складається з певних етапів (операцій, функцій, умінь, навичок), реалізація яких потребує вмінь проектувати свою діяльність, стимулювати актуалізацію своїх можливостей, контролювати, аналізувати та здійснювати корекцію своєї діяльності, моделювати майбутню діяльність. Згідно з *інтегральним підходом* самоорганізацію розглядають як систему здібностей і вмінь мобілізації можливостей особистості для досягнення особистісно або суспільно значущої мети, що вимагає таких особистісних якостей, як: цілеспрямованість, активне самостворення себе з урахуванням своїх психофізіологічних здібностей і можливостей, воля та інші. *Технічний підхід* до самоорганізації передбачає вивчення та розроблення методів і прийомів, які підвищують ефективність організації людиною власної діяльності.

Узагальнюючи позиції вчених щодо суті досліджуваного поняття, *самоорганізацію НПД студентів* розглядаємо як свідому діяльність студентів, пов'язану з уміннями організовувати себе в процесі навчання, яка проявляється в цілеспрямованості, активності, усвідомленій мотивації, плануванні своєї діяльності, самостійності, швидкості прийняття рішень і відповідальності за них, критичності оцінки результатів своїх дій, почутті обов'язку.

На основі здійсненого аналізу наукових джерел (Г. Гмизіна, О. Ішков, О. Камалетдинова, О. Логвінова, В. Львович, Н. Рібакова, Я. Устинова та інші) та з урахуванням власного педагогічного досвіду визначено структурні компоненти самоорганізації НПД студентів, а саме: *мотиваційно-цільовий* (інтеріоризація мотивів і професійних цінностей навчання, усвідомлення й конкретизація цілей НПД), *організаційно-проектувальний* (планування студентами процедур самоорганізації НПД і моделювання відповідних процесів), *операційно-виконавчий* (виконання навчальних завдань, проектів, заняття самоосвітою), *оцінно-регулятивний* (саморефлексія, самооцінка, самокорекція). У дисертації акцентовано увагу на тому, що поділ процесу самоорганізації студентами НПД на компоненти є умовним, бо ці компоненти взаємопов'язані, взаємопроникні й взаємозалежні.

Особливості самоорганізації НПД студентів медичних коледжів пов'язані зі

специфікою професійної діяльності працівників медичної галузі, сучасними вимогами до якості їхнього навчання, що потребує формування таких професійних якостей, як висока відповідальність, професійна мобільність, почуття обов'язку, прагнення до постійного професійного самовдосконалення, самоосвіти. Це зумовлює особливу значущість у процесі самоорганізації її мотиваційно-цільового компонента.

З огляду на зазначені особливості в дисертації конкретизовано знання й уміння, необхідні для самоорганізації НПД студентів медичних коледжів.

До знань, які необхідні для самоорганізації студентами НПД, віднесено *знання* щодо: 1) планування, способів і засобів здійснення самоорганізації НПД; 2) джерел отримання нової інформації та способів її опрацювання; 3) наукової організації навчальної праці; 4) психологічної структури особистості та її якості (типи темпераменту та їх вплив на поведінку й діяльність; особливості волі, інтересів і нахилів, потреб і мотивів діяльності, пізнавальні можливості й особливості таких процесів, як пам'ять, увага, сприйняття); 5) фізіології (процеси життєдіяльності організму людини; біоритми й ресурси організму; способи збереження працездатності організму); 6) гігієни (правила організації робочого місця; способи створення сприятливих умов НПД (режим провітрювання та розміщення джерел світла, фізичний комфорт особистості тощо)); 7) способів самодіагностики й самовиховання, що дають можливість студентам самовдосконалювати особистісні якості, які сприяють успішній самоорганізації НПД.

Аналіз наукових праць учених (Ю. Бабанський, Ю. Ібрагім, В. Лозова, А. Маркова, В. Паламарчук та інші) дав підстави визначити *групи вмінь*, які необхідні для самоорганізації НПД студентів, а саме:

- *навчально-інтелектуальні* – уміння дотримуватися правила, алгоритму НПД; уміння виконувати операції логічного мислення: аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати, систематизувати, виділяти головне та другорядне тощо;

- *навчально-інформаційні* – уміння самостійно працювати з різними джерелами інформації; отримувати з друкованого тексту інформацію в тому обсязі, який необхідний для вирішення поставленого навчального завдання; упорядковувати, трансформувати інформацію та відтворювати її в різних формах; використовувати сучасні технічні засоби й інформаційно-комунікативні технології для отримання, опрацювання й подальшого застосування інформації в процесі самоорганізації НПД;

- *навчально-організаційні* – уміння раціонально організувати НПД залежно від зовнішніх і внутрішніх ресурсів (раціонально планувати діяльність, ефективно використовувати час); доводити розпочату справу до кінця; створювати сприятливі умови для діяльності (обладнання робочої зони; підтримання порядку на робочому місці, систематичне провітрювання приміщення; якісне освітлення; дотримання режиму дня і праці тощо); діагностувати фізіологічні ресурсні можливості власного організму; підвищувати працездатність у різних видах діяльності (стежити за станом здоров'я, загартовуватися, займатися фізичною роботою тощо); уміння саморегуляції;

- *рефлексивно-оцінні* – уміння здійснювати самоконтроль і самокорекцію в

процесі самоорганізації НПД; уміння передбачувати результат діяльності; рефлексивні вміння.

Сформульовані теоретичні положення стали основою для обґрунтування особистісно-орієнтованої технології педагогічного забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів, яка (технологія) комплексно враховує всі компоненти самоорганізації НПД студентів та складається з таких етапів: діагностико-моделювальний, стимулювально-настановний, когнітивно-процесуальний, праксеологічний, рефлексивно-коригувальний.

Діагностико-моделювальний етап передбачає діагностику індивідуальних особливостей і навчальних можливостей майбутніх фахівців для складання індивідуальних траєкторій навчання та вироблення індивідуальних стратегій роботи зі студентами, відбір навчально-методичного інструментарію (форм, методів, засобів) реалізації подальших етапів технології забезпечення самоорганізації НПД студентів. *Стимулювально-настановний етап* спрямований на поглиблення професійно-навчальної мотивації студентів, формування позитивно-активного ставлення студентів до самоорганізації НПД. *Когнітивно-процесуальний етап* технології полягає в забезпеченні студентів знаннями та вміннями, необхідними для здійснення самоорганізації НПД. *Праксеологічний етап* технології полягає в безпосередньому здійсненні студентами самоорганізації НПД. *Рефлексивно-коригувальний етап* передбачає корекцію самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів на основі оцінки викладачами й самооцінки студентами результативності запровадженої технології.

Концептуальну основу технології сформували синергетичний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, ресурсний підходи.

Схему реалізації технології педагогічного забезпечення самоорганізації НПД студентів медичних коледжів представлено на рис. 1 (на стор. 10).

У другому розділі «**Експериментальна перевірка технології педагогічного забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів**» розкрито загальні питання підготовки та проведення педагогічного експерименту, представлено навчально-методичне забезпечення розробленої технології, проаналізовано результати експериментальної роботи.

Для перевірки гіпотези дослідження було проведено педагогічний експеримент на базі Медичного коледжу Харківського національного медичного університету, Комунального закладу охорони здоров'я Харківський медичний коледж № 2. В експериментальному дослідженні брали участь студенти загальною кількістю 331 особа, із яких було утворено експериментальні E_1 (122 особи), E_2 (73 особи) і контрольні K_1 (91 особа), K_2 (45 осіб) групи. Групи E_1 і K_1 були сформовані зі студентів із середньою освітою на базі 9-ти класів, групи E_2 і K_2 – зі студентів на базі 11-ти класів.

Головним завданням першого, *діагностико-моделювального*, етапу розробленої технології було проведення комплексної діагностики індивідуальних особливостей і властивостей студентів експериментальних і контрольних груп за такими критеріями й показниками: *психологічним* (характер ставлення студентів до навчання, прагнення до самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності, характер

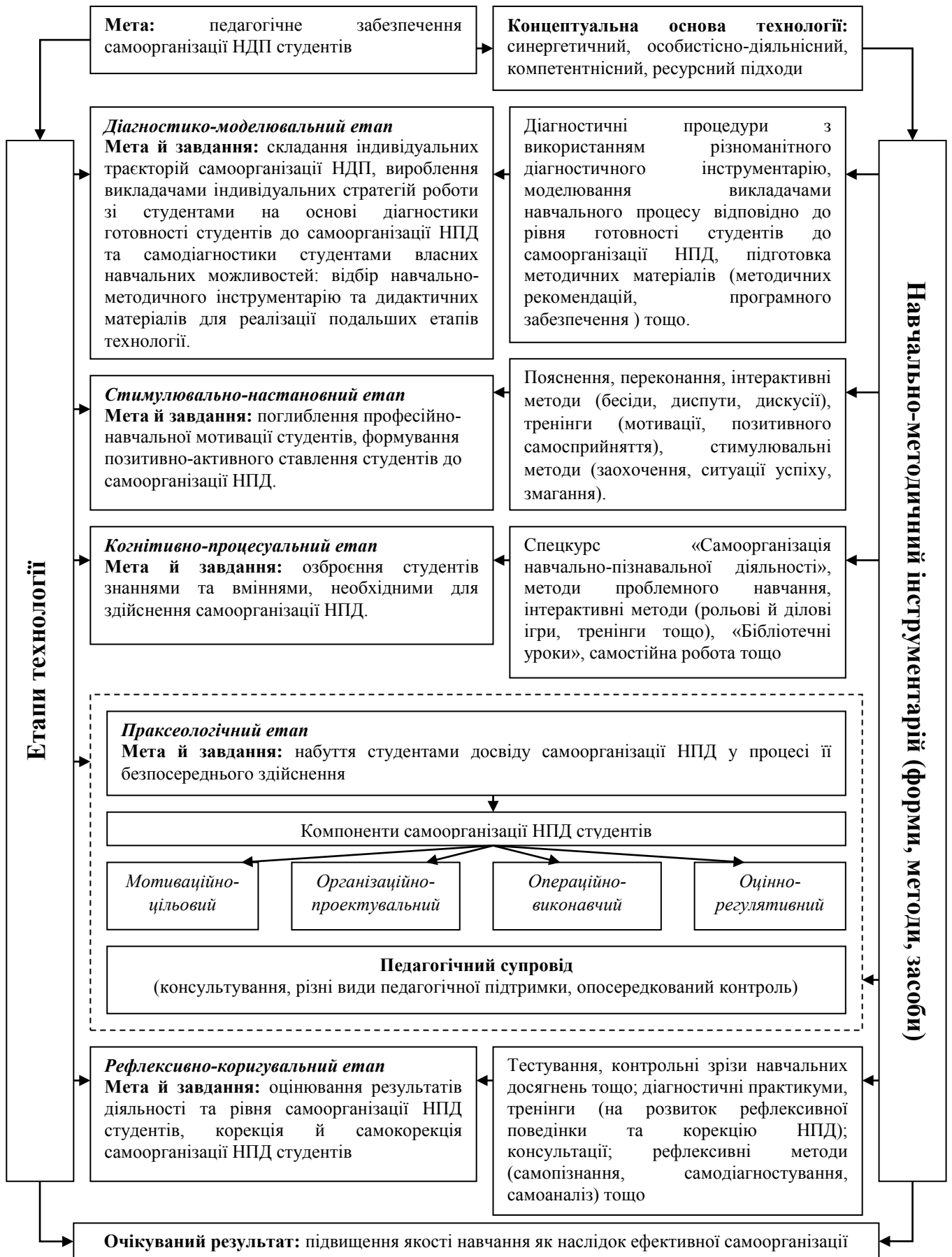

Рис. 1. Реалізація технології педагогічного забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичного коледжу

прояву професійно-пізнавального інтересу); *особистісним* (навчальна самостійність, навчальна працелюбність, морально-вольові якості); *компетентнісним* (сформованість знань і вмінь самоорганізації НПД, рівні навчальних досягнень студентів).

Для допомоги студентам у здійсненні самодіагностики було розроблено програму «Пізнай себе», у процесі втілення якої студентам пропонували завдання й вправи, які спонукали до самоспостереження, самоаналізу, самокритики («Оціни себе», «Поглянь на себе очима товаришів» та інші).

Здійснення комплексної діагностики дало можливість найбільш повно виявити «проблемне поле» кожного студента, причини, які породжують виникнення в нього проблем у процесі самоорганізації НПД, скласти майбутнім фахівцям індивідуальні траєкторії навчання та виробити викладачам індивідуальні стратегії роботи зі студентами, відібрати навчально-методичний інструментарій для реалізації подальших етапів технології забезпечення самоорганізації НПД студентів.

Особистісно орієнтований характер розробленої технології вимагав здійснення диференціації експериментальної роботи зі студентами. Тому за результатами проведеної діагностики студентів в експериментальних групах було розподілено на три підгрупи: *A, B, C*.

До *підгруп A* увійшли студенти з позитивно-активним ставленням до навчання, постійним прагненням до самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності, стійким професійно-пізнавальним інтересом, які водночас потребували вдосконалення знань і вмінь щодо самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності. До *підгрупи B* увійшли студенти, яким було притаманне: позитивне ставлення до навчання, але пізнавальна активність при цьому часто залишалася на потенційному рівні; ситуативне прагнення до самоорганізації в навчанні; не досить стійкий професійно-пізнавальний інтерес; досить низький рівень знань і вмінь, необхідних для самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності. До *підгруп C* віднесли студентів із низьким рівнем навчальної мотивації, у тому числі професійно-пізнавального інтересу, небажанням і невмінням самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності.

Також на першому етапі розробленої технології було проведено низку методичних семінарів для викладачів і керівників академічних груп щодо особливостей самоорганізації студентів.

Для досягнення мети *стимульовально-настановного етапу* розробленої технології – формування професійно-навчальної мотивації студентів – було реалізовано низку заходів. Зокрема викладачі провели дискусійні бесіди й диспути зі студентами («Сучасні вимоги до медичної сестри», «Як правильно організувати професійне самовдосконалення?», «Як стати професіоналом?» тощо), переконуючи їх у важливості самоорганізації для досягнення успіху в навчанні та в майбутній професійній діяльності. Важливо, що студенти брали активну участь у доборі матеріалу для вказаних заходів, використовуючи для цього різні джерела (літературні, періодичні видання, відеофільми, Інтернет-ресурси тощо). Такі обговорення стимулювали розвиток професійних цінностей і якостей (гуманістична спрямованість, відповідальність, обов'язок тощо), професійно-пізнавального

інтересу майбутніх медичних фахівців.

Із метою стимулювання студентів до самоорганізації НПД на заняттях створювали ситуації критики й самокритики, а також проводили психолого-педагогічний тренінг, який передбачав застосування вправ, спрямованих на вироблення самоповаги, позитивного ставлення до себе, віри у свої сили й можливості. Указані заходи сприяли актуалізації прагнення студентів до самопізнання, появи бажання знайти свою «точку опори» для особистого самовдосконалення. Водночас студенти набували досвіду рефлексивної діяльності, отримували відомості про свої психічні властивості, свій потенціал, навчальні можливості. Для студентів *підгруп В і С* додатково проводили консультації, надавали педагогічну підтримку з метою створення ситуації успіху.

Із метою підтримки професійно-пізнавального інтересу як постійного спонукального механізму пізнання, навчальні завдання для самостійного опрацювання добирали таким чином, щоб їхній зміст впливав на потреби студентів, був цікавим, доступним і водночас складним, тим самим стимулюючи студентів до самоорганізації НПД.

Для стимулювання позитивної навчальної мотивації студентів, їхнього прагнення до самоорганізації НПД застосували низку прийомів і засобів (різні винагороди, автоматичний залік, змагання, конкурс «Найорганізованіший студент групи» тощо). Студентам *підгруп А*, крім того, викладачі давали можливість під час вивчення певної теми самостійно обирати шляхи її опрацювання. Також на зазначеному етапі технології проводили тренінги мотивації (А. Маркова, Х. Хекхаузен), які забезпечували усвідомлення студентами особистісної значущості, орієнтацію їх на сприйняття себе як активного суб'єкта навчання і, як наслідок, справляли стимулювальний вплив на прагнення студентів до самоорганізації НПД.

Із метою реалізації *когнітивно-процесуального етапу* запропонованої технології, який передбачав оволодіння студентами знаннями й уміннями, необхідними для здійснення самоорганізації НПД, було розроблено й упроваджено спецкурс «Самоорганізація навчально-пізнавальної діяльності». У межах спецкурсу проводилися лекційні та практичні заняття, а також організовувалася відповідна домашня самостійна робота з метою поглиблення знань, удосконалення груп умінь (навчально-інтелектуальні, навчально-інформаційні, навчально-організаційні, оцінно-рефлексивні) щодо самоорганізації НПД. Зазначимо, що в процесі удосконалення загальнонавчальних умінь майбутніх медиків (виділяти головне, порівнювати, узагальнювати тощо) більше уваги доводилося приділяти студентам *підгруп С* (індивідуальне консультування, педагогічна підтримка).

На заняттях зі спецкурсу викладачі розповідали студентам про різні джерела інформації, способи отримання й опрацювання інформації (ведення нотаток; складання різних видів плану тексту, конспектів першоджерел тощо), про вимоги до написання рефератів, виконання різноманітних навчальних завдань, надавали поради щодо прийомів планування, продуктивного читання, раціонального розподілу часу протягом дня. Також значну увагу приділяли озброєнню студентів уміннями використовувати дидактичні можливості комп'ютера (педагогічні програмні засоби, мережа Інтернет) для здобуття нової інформації, нових знань.

Таку роботу допомагали здійснювати викладачі інформатики. Для озброєння студентів способами й прийомами роботи з книгою, зокрема зі словниками, довідковою літературою, проводили заняття («Бібліотечні уроки») у приміщеннях бібліотек коледжів.

Особливу увагу на заняттях приділяли оволодінню студентами вміннями планувати свою діяльність, ураховуючи при цьому нерівномірність працездатності протягом дня, тижня, місяця. Студентам пропонували завдання, які передбачали аналіз якості власної НПД, визначення найбільш плідних для НПД годин свого дня, розвиток вольових якостей із метою подолання деструктивних факторів (відволікання, зволікання, лінощі тощо). Широко застосовували *метод вправ* («Хронометраж часу», «Детальний аналіз доцільності витрат часу», «Склади план дій», «Ефективно розподіли навчальний матеріал у часі», «Подолай лінощі» та інші). З огляду на особливості навчання майбутніх медичних сестер широко використовували *метод ситуацій професійного характеру* (медсестринське суб'єктивне обстеження пацієнта й оцінювання отриманих даних; планування медсестринського догляду; організація протиепідемічної роботи; організація навчання пацієнтів і членів їхніх родин).

Із метою пропагування книги як джерела знань на відділеннях провели «Свято книги», «Свято медичної книги», влаштували регулярні виставки книжок за певною тематикою (до такої роботи передусім залучали студентів *підгруп В, С*). Щомісяця студенти на виховних годинах робили огляд літературних новинок, створювали добірку цікавої інформації з періодичних медичних видань.

Оскільки кожний міні-процес самоорганізації вимагає прояву вольових зусиль, студентам пропонували навчальні завдання й вправи, спрямовані на мобілізацію власних сил і концентрацію активності. При цьому прагнули, щоб завдання й вправи забезпечували необхідний стимул, який ініціює кожний міні-процес самоорганізації та підтримує його в процесі здійснення.

На *праксеологічному етапі* студенти здійснювали самоорганізацію НПД, при цьому педагогічне керівництво з боку викладачів на кожному її етапі (цілепокладання, прогнозування, планування, визначення ресурсів (внутрішніх і зовнішніх), виконання розробленого плану, самоконтроль, рефлексія) мало опосередкований характер. На циклових (предметних) комісіях були створені «Пункти педагогічної допомоги», до яких студенти могли звернутися за допомогою в разі виникнення труднощів у процесі самоорганізації НПД. Активну участь у роботі таких пунктів брали студенти-волонтери зі старших курсів, які набули досвіду самоорганізації НПД. Студентам *підгруп С* також надавали допомогу студенти *підгруп А й В*.

Для студентів були укладені відповідні пам'ятки щодо алгоритму дій під час самоорганізації НПД (вони наведені в тексті й додатках дисертації).

Для досягнення мети *рефлексивно-коригувального етапу* було запроваджено форми й методи навчання, які спонукали студентів до самоаналізу, адекватної самооцінки щодо сформованості в них професійних знань, умінь і якостей, а також результативності самоорганізації НПД (рефлексивний практикум, рефлексивно-ділова гра, проблемно-рефлексивний полілог). На цій основі здійснювалися

коригувальні процедури щодо самоорганізації НПД студентів.

Зі студентами проводили рефлексивні тренінги, у процесі яких майбутні фахівці здійснювали аналіз і самоаналіз знань і вмінь, особистісних якостей, необхідних для самоорганізації НПД.

Із метою визначення якості навчання застосовували контрольні роботи, тестування, різноманітні діагностичні методики.

На *контрольному* етапі експерименту було проаналізовано й узагальнено результати експериментальної роботи, які відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Результати експериментальної роботи (приріст у %)

Критерії, показники (рівні, характер виявлення) ефективності експериментальної роботи	Групи			
	Е ₁ (122 особи)	Е ₂ (73 особи)	К ₁ (91 особа)	К ₂ (45 осіб)
1	2	3	4	5
Психологічний критерій (сформованість навчальної мотивації):				
➤ <i>характер ставлення студентів до навчання:</i>				
▪ позитивно-активне (виявляють бажання вчитися, прагнуть досягти успіху в навчанні)	+46,7	+42,4	+6,6	+6,7
▪ позитивно-пасивне (виявляють бажання вчитися, але не докладають зусиль для досягнення успіху в навчанні)	-26,2	-21,9	+11,0	+13,3
▪ негативне (не виявляють бажання вчитися, індиферентно ставиться до досягнення успіху в навчанні)	-20,5	-20,5	-17,6	-20,0
➤ <i>прагнення до самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності:</i>				
▪ здійснюють постійно	+58,2	+53,5	+18,7	+6,7
▪ здійснюють ситуативно	-28,7	-24,7	+7,7	+17,8
▪ майже не здійснюють	-29,5	-28,8	-26,4	-24,5
➤ <i>характер виявлення професійно-пізнавального інтересу:</i>				
▪ стійкий	+61,5	+58,9	+39,5	+8,9
▪ ситуативний	-61,5	-58,9	-39,5	-8,9
Особистісний критерій (виявлення особистісних якостей, які необхідні для самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності):				
▪ <i>навчальна самостійність</i>	+38,6	+35,6	+8,8	+8,9
▪ <i>навчальна працелюбність</i> (активність, ініціативність, працездатність, наполегливість, витривалість)	+45,9	+49,3	+8,8	+11,1
▪ <i>морально-вольові якості</i> (відповідальність, обов'язок, дисциплінованість, організованість, воля, здатність до саморегуляції)	+31,1	+31,5	+15,4	+8,9
Компетентісний критерій:				
➤ <i>рівень сформованості знань і вмінь самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності:</i>				
▪ високий	+34,4	+42,4	+18,7	+6,7
▪ середній	+7,4	-21,9	+7,7	+8,9
▪ низький	-41,8	-20,5	-26,4	-15,6
➤ <i>рівні навчальних досягнень студентів:</i>				

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5
▪ високий (повні та глибокі знання; творчий характер їх засвоєння, сформованість умінь з окремих предметів, розвинені рефлексивні вміння)	+13,9	+21,9	+9,9	+8,9
▪ достатній (несформованість системи знань, репродуктивно-творчий характер умінь з окремих дисциплін, ситуативне застосування рефлексії)	+14,8	+11,0	+5,5	+6,7
▪ низький (брак знань або поверхові, безсистемні знання, невміння їх застосовувати на практиці, несформовані рефлексивні вміння)	-28,7	-32,9	-15,4	-15,6

Вірогідність результатів експериментальної роботи забезпечено застосуванням непараметричних методів математичної статистики з використанням критерію χ^2 (хі-квадрат).

Проведене дослідження підтвердило основні положення висунутої гіпотези та дало можливість сформулювати **висновки** відповідно до поставлених завдань.

1. Розкрито суть самоорганізації НПД студентів як свідомої діяльності, пов'язаної з уміннями організувати себе в процесі навчання, яка проявляється в цілеспрямованості, активності, усвідомленій мотивації, плануванні своєї діяльності, самостійності, швидкості прийняття рішень та відповідальності за них, критичності оцінки результатів своїх дій, почутті обов'язку.

2. Структуру процесу самоорганізації НПД студентів представлено як сукупність взаємопов'язаних і взаємозалежних компонентів: мотиваційно-цільового (інтеріоризація мотивів і професійних цінностей навчання, усвідомлення й конкретизація цілей НПД), організаційно-проектувального (планування студентами процедур самоорганізації НПД і моделювання відповідних процесів), операційно-виконавчого (виконання навчальних завдань, проектів, заняття самоосвітою), оцінно-регулятивного (саморефлексія, самооцінка, самокорекція).

З'ясовано, що особливості самоорганізації НПД студентів медичних коледжів пов'язані зі специфікою професійної діяльності працівників медичної галузі, сучасними вимогами до якості їхнього навчання, що зумовлює особливу значущість у процесі самоорганізації НПД інтеріоризації професійних цінностей і соціально значущих мотивів майбутніх медичних фахівців.

3. Уточнено критерії, показники ефективності самоорганізації студентами навчально-пізнавальної діяльності, а саме: психологічний (характер ставлення студентів до навчання, прагнення до самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності, характер прояву професійно-пізнавального інтересу); особистісний (навчальна самостійність, навчальна працелюбність, морально-вольові якості); компетентнісний (сформованість знань і умінь самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності, рівні навчальних досягнень студентів).

4. Науково обґрунтовано технологію педагогічного забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів, яка здійснюється за діагностико-моделювальним, стимулювально-настановним, когнітивно-процесуальним, праксеологічним і рефлексивно-коригувальним етапами.

Експериментально доведено позитивний вплив розробленої технології на якість навчання студентів медичних коледжів. Установлено, що реалізація технології педагогічного забезпечення самоорганізації НПД студентів сприяє: а) позитивній динаміці мотивів НПД (у групах Е₁ і Е₂ кількість студентів із позитивно-активним ставленням до навчання збільшилось на +46,7 і на +42,4 відповідно, у групах К₁ і К₂ на 6,6 % і на 6,7 % відповідно); стійкому вияву професійно-пізнавального інтересу (приріст кількості студентів зі стійким інтересом склав +61,5 % і +58,9 % у групах Е₁ і Е₂ відповідно, проти +39,5 % і +8,9 % у групах К₁ і К₂ відповідно); підвищенню рівня навчальної ініціативності, самостійності та працелюбності (приріст цих показників виявляється в середньому майже вдвічі вищим в експериментальних групах порівняно з контрольними); б) підвищенню рівня всіх груп умінь самоорганізації НПД і розвитку професійно-особистісних якостей (відповідальність, обов'язок, дисциплінованість, організованість, воля, здатність до саморегуляції тощо); в) покращенню навчальних досягнень студентів (в експериментальних групах значно зросла якість навчання майже з усіх навчальних дисциплін, тоді як у контрольних групах подібної динаміки не зафіксовано).

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів визначеної проблеми. Перспективними для подальшого наукового пошуку є питання визначення педагогічних умов самоорганізації НПД студентів медичних коледжів, розроблення способів педагогічного супроводу студентів під час здійснення ними самоорганізації НПД.

Основний зміст дисертації відображено в таких публікаціях:

Наукові праці, у яких опубліковані основні результати дослідження:

1. Гук І. П. Особливості формування мотивів навчання студентів ВНЗ медичного профілю / І. П. Гук // Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми та пошуки : зб. наук. пр. – Запоріжжя : КПУ, 2006. – Вип. 40. – С. 126-129.

2. Гук І. П. Здійснення індивідуалізації та диференціації навчання в процесі формування пізнавальної активності студентів / І. П. Гук // Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми та пошуки : зб. наук. пр. – Запоріжжя : КПУ, 2007. – Вип. 41. – С. 117-121.

3. Гук І. П. Мотиви вивчення іноземної мови у медичному ВНЗ I-II рівнів акредитації / І. П. Гук // Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми та пошуки : зб. наук. пр. – Запоріжжя : КПУ, 2007. – Вип. 42. – С. 154-158.

4. Гук І. П. Теоретичні аспекти самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності / І. П. Гук // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. – № 9 (53) – С. 216-223.

5. Гук І. П. Технологія забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів / І. П. Гук // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології : зб. наук. пр. Херсонського національного технічного університету. – Херсон : Грінь Д. С., 2015. – Вип. 1 (12). – Т. 4. – С. 13-16.

6. Гук І. П. Зміст структурних компонентів самоорганізації навчально-

пізнавальної діяльності студентів / І. П. Гук // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології : зб. наук. пр. Херсонського національного технічного університету. – Вип. 1 (12). – Херсон : Грінь Д. С., 2015. – Т. 2. – С. 26-28.

7. Huk I. P. Diagnosis of the Components of Self-organization of Learning and Cognitive Activity of Medical Colleges Students / I. P. Huk // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. – Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2015. – Вип. 4. – С. 117-121.

8. Гук І. П. Роль викладача у процесі забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів / І. П. Гук // Педагогіка та психологія : зб. наук. пр. – Х. : Видавець Рожко С. Г., 2016. – Вип. 54. – С. 59-66.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

9. Гук І. П. Удосконалення навчального процесу шляхом самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів / І. П. Гук // Кредитно-модульна та модульно-рейтингова системи організації навчального процесу в коледжах і технікумах. Стан. Проблеми. Перспективи : матеріали наук.-практ. конф. педагогічних працівників та співробітників вищих навчальних закладів І-ІІ рівнів акредитації Харківської області (Харків, 22 лютого 2008 р.). – Х. : ХМК; ФО-П Сілічева С. О., 2008. – С. 76-78.

10. Гук І. П. Здійснення ситуативного підходу в процесі навчання іноземних мов студентів медичних коледжів / І. П. Гук // Сучасні педагогічні технології в системі підготовки молодших медичних спеціалістів : матеріали обласної наук.-практ. конф. викладачів вищих медичних навчальних закладів І-ІІ рівнів акредитації (Харків, 21 січня 2010 р.). – Х. : ХБМК № 1; ООО «Цифра Принт», 2010. – С. 152-157.

11. Гук І. П. Компетентнісний підхід як шлях до підвищення рівня підготовки медичного працівника / І. П. Гук // Шляхи формування якості професійної підготовки молодшого медичного спеціаліста і бакалавра в контексті реформування медичної освіти : зб. матеріалів наук.-практ. конф. педагогічних працівників вищих медичних навчальних закладів І-ІІ рівнів акредитації Харківської області (Куп'янськ, 23 березня 2011 р.). – Куп'янськ : КМК ім. М. Шкарлетової; «Медаль» ФОП Медяник О. В., 2011. – С.15-17.

12. Гук І. П. Мотиви вивчення іноземної мови у медичному коледжі / І. П. Гук // Удосконалення навчання іноземних мов як запорука забезпечення якості підготовки молодших спеціалістів та їх конкурентоспроможності на ринку праці : матеріали наук.-метод. конф. педагогічних працівників вищих навчальних закладів І-ІІ рівнів акредитації Харківської області (Харків, 21 лютого 2014 р.). – Х. : ХІПТ, 2014. – С. 68-70.

13. Гук І. П. Роль самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів у процесі навчання / І. П. Гук // Пізнавально-творча і духовна самореалізація особистості в евристичній освіті : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Суми, 19-20 листопада 2015 р.). – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. – С. 22-24.

14. Гук І. П. Забезпечення якості навчання студентів у медичному коледжі /

І. П. Гук // *Materiały XII Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Naukowa przestrzeń Europy - 2016»*. Volume 7. Pedagogiczne nauki. – Przemysl : Nauka i studia, 2016. – С. 34-36.

15. Гук І. П. Самоорганізація як чинник якісної підготовки студентів / І. П. Гук // *Актуальні питання якості медичної освіти : матеріали XIII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Тернопіль, 12–13 травня 2016 р.) : у 2 т. / Терноп. держ. мед. ун-т ім. І. Я. Горбачевського*. – Тернопіль : ТДМУ, 2016. – Т. 2. – С. 97.

16. Гук І. П. Роль викладача у процесі здійснення студентами самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності / І. П. Гук // *Самореалізація пізнавально-творчого і професійного потенціалу особистості в інноваційній освіті : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Суми, 16-17 листопада 2016 р.)*. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. – С. 74-76.

АНОТАЦІЇ

Гук І. П. Самоорганізація навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання. – Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди МОН України. – Харків, 2017.

Дисертаційна робота є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів.

Розкрито суть та визначено зміст структурних компонентів (мотиваційно-цільового, організаційно-планувального, операційно-виконавчого, оцінно-регулятивного) самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів; уточнено критерії й показники її ефективності. Науково обґрунтовано етапи особистісно орієнтованої технології педагогічного забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів (діагностико-моделювальний, стимулювально-настановний, когнітивно-процесуальний, праксеологічний, рефлексивно-коригувальний), експериментально перевірено її ефективність.

Ключові слова: студент, медичний коледж, навчально-пізнавальна діяльність, самоорганізація, технологія, якість навчання.

Гук І. П. Самоорганизация учебно-познавательной деятельности студентов медицинских колледжей. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.09 – теория обучения. – Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды МОН Украины. – Харьков, 2017.

Диссертационная работа является теоретико-экспериментальным исследованием проблемы обеспечения самоорганизации учебно-познавательной деятельности студентов медицинских колледжей.

В диссертации раскрыта роль самоорганизации учебно-познавательной деятельности студентов для обеспечения эффективности обучения будущих медицинских специалистов.

Установлено, что в широком смысле самоорганизацию понимают как процесс, в ходе которого создается, воспроизводится или совершенствуется организация сложной динамической системы; как упорядочение любых элементов, что обусловлено внутренними факторами, без внешнего воздействия.

Философская концепция самоорганизации базируется на учении о внутренних источниках развития материи и включает в себя определение основных понятий теории самоорганизующихся систем, соотнесение их философского содержания с диалектическими принципами материального единства содержания, саморазвития, причинности, единства детерминированности и свободы, соотнесение внутреннего и внешнего. К свойствам самоорганизации относят целеустремленность, разумность, активность.

В процессе исследования установлено, что самоорганизация тесно связана с психологическими особенностями личности, которые аккумулируются в таком понятии, как «Я»-концепция, как интеграции таких процессов, как самоактуализация, самоанализ, самовоспитание, самонаблюдение, самообладание, самоопределение, самообразование, самоконтроль, саморегуляция, самооценка, самопознание, самореализация.

Установлено, что в педагогических исследованиях понятие «самоорганизация» связывается с умениями личности организовывать себя, свою деятельность и поведение, что проявляется в целеустремленности, активности, мотивации, планировании действий, скорости принятия решений и ответственности за них.

В диссертации суть самоорганизации учебно-познавательной деятельности студентов раскрыта как сознательная деятельность студентов, связанная с умением организовывать себя в процессе обучения, которая проявляется в целеустремленности, активности, осознанной мотивации, планировании своей деятельности, самостоятельности, скорости принятия решений и ответственности за них, критичности оценки результатов своих действий, чувстве долга.

Структуру процесса самоорганизации учебно-познавательной деятельности студентов представлено как совокупность взаимосвязанных и взаимозависимых компонентов: мотивационно-целевого (интериоризация мотивов и профессиональных ценностей обучения, осознание и конкретизация целей учебно-познавательной деятельности), организационно-проектировочного (планирование студентами процедур самоорганизации УПД и моделирования соответствующих процессов), операционно-исполнительного (выполнение учебных задач, проектов, занятия самообразованием), оценочно-регулятивного (саморефлексия, самооценка, самокоррекция).

В диссертации установлено, что особенности самоорганизации учебно-познавательной деятельности студентов медицинских колледжей, связанные со спецификой профессиональной деятельности работников медицинской отрасли, современными требованиями к качеству их обучения, определяют особую значимость в процессе самоорганизации учебно-познавательной деятельности интериоризации профессиональных ценностей и социально значимых мотивов будущих медицинских специалистов.

Уточнены критерии, показатели эффективности самоорганизации студентами

учебно-познавательной деятельности, а именно: психологический (отношение студентов к обучению, стремление к самоорганизации учебно-познавательной деятельности, проявление профессионально-познавательного интереса); личностный (учебная самостоятельность, учебное трудолюбие, морально-волевые качества); компетентный (сформированность знаний и умений самоорганизации учебно-познавательной деятельности, уровни знаний студентов).

Научно обосновано технологию педагогического обеспечения самоорганизации учебно-познавательной деятельности студентов медицинских колледжей, которая осуществляется по этапам: 1) диагностико-моделирующий, который предусматривает диагностику учебных возможностей будущих специалистов для составления индивидуальных траекторий обучения и выработки индивидуальных стратегий работы со студентами, отбор учебно-методического инструментария (форм, методов, средств) реализации последующих этапов технологии обеспечения самоорганизации учебно-познавательной деятельности студентов; 2) стимулирующе-установочный, направленный на формирование профессионально-учебной мотивации студентов, позитивно-активного отношения студентов к самоорганизации учебно-познавательной деятельности; 3) когнитивно-процессуальный, который предусматривает овладение студентами знаниями и умениями, необходимыми для осуществления самоорганизации учебно-познавательной деятельности; 4) праксеологический, на котором студенты осуществляют самоорганизацию учебно-познавательной деятельности; 5) рефлексивно-корректирующий, на котором осуществляется коррекция самоорганизации учебно-познавательной деятельности студентов.

Ключевые слова: студент, медицинский колледж, учебно-познавательная деятельность, самоорганизация, технология, качество обучения.

Huk I. P. Self-organization of Learning and Cognitive Activity of Students of Medical Colleges. – Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.09 – Theory of Education. – H. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University of the Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kharkiv, 2017.

The dissertation is a theoretical and experimental investigation of the problem of providing self-organization of learning and cognitive activity of students of medical colleges.

The essence of self-organization of learning and cognitive activity of students, the content of the structural components of self-organization of learning and cognitive activity of students (motivational target, organizational planning, operational and executive, evaluative-regulatory) are revealed. Criteria and indicators of the effectiveness of students' self-organization learning and cognitive activity are specified. The stages of personality oriented technology of providing self-organization of learning and cognitive activity of students of medical colleges (diagnostic and modeling, incentive and adjusting, cognitive and procedural, praxeological, reflective and regulative) are scientifically grounded; its effectiveness is experimentally verified.

Keywords: student, medical college, learning and cognitive activity, self-organization, technology, quality of education.